

سازمان‌های مردم نهاد و مدیریت بحران

مهندس حجت اله ملکوتی شاد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سازمان‌های مردم‌نهاد

و

مدیریت بحران

تالیف:

مهندس حجت‌اله ملکوتی شاد

انتشارات موجک

سرشناسه: ملکوتی شاد، حجت‌اله، ۱۳۵۱-

عنوان و نام پدیدآور: سازمان‌های مردم‌نهاد و مدیریت بحران / تالیف حجت‌اله ملکوتی شاد.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات موجک، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۱۳۳ ص.

شابک: ۸-۲۰۰-۹۹۴-۶۰۰-۹۷۸، ۳۹۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۵۱] - ۱۵۵.

موضوع: سازمان‌های غیردولتی -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی -- نمونه‌پژوهی

موضوع: Non-governmental organizations -- Social aspects -- Iran -- Case studies

موضوع: مدیریت بحران -- ایران -- نمونه‌پژوهی

موضوع: Crisis management -- Iran -- Case studies

رده بندی کنگره: HD ۲۷۶۹/۲

رده بندی دیویی: ۳۶۱/۷۶۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۷۳۴۸۰۹۷

انتشارات موجک

تلگرام: ۰۹۰۱۷۶۷۲۵۰۲ کانال: telegram.me/mojak1

تلفن مرکز پخش: ۰۲۶۳۲۷۰۵۳۱۸ - ۰۲۶۳۲۷۲۱۸۱۹ - ۰۲۱۶۶۱۲۷۵۹۳ - ۰۲۱۶۶۴۲۹۷۳۳

ایمیل: mojakpublication@yahoo.com

سایت: www.mojak.ir

عنوان: سازمان‌های مردم‌نهاد و مدیریت بحران

تالیف: مهندس حجت‌اله ملکوتی شاد

مشخصات ظاهری: ۱۳۳ صفحه، قطع وزیری

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۹، تیراژ: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۳۹۰۰۰۰ ریال، شابک: ۸-۲۰۰-۹۹۴-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات موجک محفوظ است. هیچ شخص حقیقی و حقوقی حق

چاپ و تکثیر این اثر را به هر شکل و صورت اعم از فتوکپی، چاپ کتاب و ... را ندارد. متخلفین به موجب

بند ۵ ماده قانون حمایت از ناشرین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

پیش گفتار.....	۱
فصل اول: انگیزش	۵
۱-۱ مقدمه	۵
۲-۱ تعریف انگیزش	۵
۳-۱ انگیزش درونی در مقابل انگیزش بیرونی	۶
فصل دوم: نظریه‌های انگیزش	۱۱
۱-۲ نظریه پردازی در مورد انگیزش	۱۱
۲-۲ نظریه سلسله مراتب نیازها	۱۲
۳-۲ نظریه عوامل بهداشت روانی و انگیزاننده‌ها	۱۶
۴-۲ مقایسه نظریه مزلو و نظریه هرزبرگ	۱۷
۵-۲ نظریه X و نظریه Y	۱۸
۶-۲ نظریه ERG آلدرفر	۱۹
۷-۲ نظریه مک کلند	۲۱
۸-۲ نظریه ویژگی‌های شغل	۲۱
فصل سوم: نظریه شناختی اجتماعی	۲۹

- ۲۹..... نظریه شناختی اجتماعی بندور
- ۳۴..... نظریه تقویت و اصلاح رفتار
- ۳۸..... نظریه انتظار
- ۳۹..... نظریه برابری
- ۴۱..... نظریه هدف گذاری

فصل چهارم: انگیزش شغلی ۴۹

- ۴۹..... ۱-۴ انگیزش کارکنان در مقایسه با مدیران
- ۵۰..... ۲-۴ مدل تلفیقی انگیزش
- ۵۴..... ۳-۴ عملکرد و خشنودی
- ۵۷..... ۴-۴ عوامل موثر و مرتبط با انگیزش شغلی

فصل پنجم: مدیریت بحران ۶۱

- ۶۱..... ۱-۵ تعریف بحران
- ۶۱..... ۲-۵ مدیریت بحران سنتی در ایران
- ۶۲..... ۳-۵ بحران چیست؟
- ۶۳..... ۴-۵ مدیریت بحران
- ۶۶..... ۵-۵ ویژگی‌های مدیریت بحران
- ۶۶..... ۶-۵ تقسیم‌بندی مدیریت بحران
- ۶۷..... ۷-۵ جایگاه برنامه‌ریزی در چرخه مدیریت بحران
- ۶۸..... ۸-۵ الگوی برنامه‌ریزی برای مقابله با بحران ناشی از زلزله
- ۶۹..... ۹-۵ روند برنامه‌ریزی برای دستیابی به طرح جامع مدیریت بحران

فصل ششم: مدیریت بحران در زلزله شهر بوم ۷۱

۱-۶	فعالیت‌ها و ریزفعالیت‌های مدیریتی شرح خدمات و خط‌مشی‌های اجرایی مدیریت بحران
۷۱
۲-۶	ابعاد مدیریت بحران در زلزله شهر بم
۷۱
۱-۲-۶	نقاط قوت
۷۲
۲-۲-۶	نقاط ضعف
۷۳
۳-۲-۶	سیستم مدیریت بحران در آب-برق-گاز-نفت
۷۶
۳-۶	ابعاد بحران مشکلات به وجود آمده در بحران
۷۶
۴-۶	راهکارها
۷۶
۵-۶	نقش ارتباطات در شرایط بحران
۷۷

فصل هفتم: سازمان‌های مردم‌نهاد..... ۷۹

۱-۷	سازمان‌های غیردولتی
۷۹
۲-۷	سازمان‌های غیردولتی در ایران
۸۰
۳-۷	تعریف بحران و مدیریت بحران
۸۱
۴-۷	منابع
۸۱
۱-۴-۷	کاهش نیازها
۸۲
۲-۴-۷	جابجایی تکیه‌گاه
۸۲
۵-۷	مدیریت بحران سنتی در ایران
۸۳
۶-۷	بحران‌های پس از زلزله در ایران
۸۳
۷-۷	نظام ساخت و ساز کشور
۸۴
۸-۷	نقش سازمان‌های غیردولتی
۸۵
۹-۷	نقش سازمان‌های غیردولتی در کاهش نیازها
۸۶
۱۰-۷	نقش سازمان‌های غیر دولتی در فرماندهی بحران
۸۷
۱۱-۷	انگیزش در سازمان‌های مردم‌نهاد
۸۷

فصل هشتم: تحقیقات مرتبط با مدیریت بحران ۹۳

فصل نهم: مطالعه موردی ۹۷

۱-۹ بیان مسئله ۹۷

۲-۹ ضرورت موضوع ۱۰۰

۳-۹ اهداف ۱۰۱

۴-۹ فرضیه‌ها ۱۰۲

۵-۹ مدل مفهومی ۱۰۲

فصل دهم: روش و ابزار ۱۰۵

۱-۱۰ روش تحقیق ۱۰۵

۲-۱۰ جامعه آماری و نمونه ۱۰۷

۳-۱۰ ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات ۱۰۹

۴-۱۰ بررسی روایی و پایایی پرسشنامه ۱۱۱

فصل یازدهم: یافته‌ها ۱۱۵

۱-۱۱ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی ۱۱۵

۲-۱۱ نتایج توصیفی متغیرها ۱۱۷

۳-۱۱ آزمون نرمال بودن متغیرها ۱۱۸

۴-۱۱ آزمون فرضیه‌ها ۱۱۹

فصل دوازدهم: جمع‌بندی ۱۲۵

۱-۱۲ نتیجه‌گیری ۱۲۵

۲-۱۲ پیشنهادها ۱۲۶

۱۲۹	منابع
۱۲۹	منابع فارسی
۱۳۱	منابع انگلیسی

پیش‌گفتار

از آنجا که سازمان‌های مردم‌نهاد برآمده از دل مردم هستند، در مواردی که جامعه با یک آسیب یا بحران جدی مثل حوادث غیرمترقبه، زلزله یا سیل رو برو می‌شود، می‌توانند ظرفیت‌هایی را از خود نشان دهند که شاید دولت نتواند آن ظرفیت‌ها را به منصفه ظهور برساند. البته این به این معنی نیست که دولت در مواقع بحران و در زمانی که مردم به خدمت‌رسانی آن نیاز دارند به وظایف خود عمل نکنند. از آنجا که سازمان‌های مردم‌نهاد متشکل، مردمی و کوچک هستند، در بیشتر موارد از نوعی چابکی برخوردارند که می‌تواند بر میزان کارایی این سازمان‌ها در مواقع بحران بیافزاید. این در حالی است که نهادهای دولتی به دلیل بزرگی و پیچیدگی بوروکراتیک شاید نتوانند در شرایط حساسی چون وقوع سیل و زلزله چنین کارایی را از خود به نمایش بگذارند.

از حدود ۴۰ نوع بلیه طبیعی، ۳۱ مورد در ایران و ۲۷ مورد در منطقه کاشان که منطقه مورد هدف کتاب حاضر می‌باشد حادث می‌گردد که در این میان سیل و زلزله بیشترین آمار حوادث طبیعی را به خود اختصاص داده است. موقعیت جغرافیایی و استراتژیکی شهرستان کاشان که با وجود صدها مرکز صنعتی، علمی، تحقیقاتی، تولیدی و تاریخی و ... در فلات مرکزی ایران واقع گردید این منطقه را از هم از حیث سوانح غیرطبیعی و هم در زمره مناطق با خطر نسبی بالا قرار داده است. بر این اساس توجه به مقوله مدیریت حوادث و بحران‌های طبیعی و غیرطبیعی در این منطقه حساس، توجیهی علمی، اقتصادی و منطقی پیدا می‌کند و لازم است محققان و کلیه کسانی که در زمینه شناسایی و تبیین پدیده‌های بحران‌زا و نحوه مقابله با آنها قلم‌فرسایی می‌نمایند توجه خود را به ابعاد مدیریت بحران در این منطقه معطوف نمایند.

یکی از گزاره‌هایی که می‌تواند باعث کاهش آثار و عوارض ناشی از بحران‌های طبیعی و غیرطبیعی گردد و نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد جدا از سازمان‌های دولتی وجود جمعیت‌ها و سازمان‌های

جوشیده از بطن عمومی جامعه است که امروزه از آنها به عنوان سازمان‌های عمومی یا مردم‌نهاد یاد می‌نمایند.

سازمان مردم‌نهاد نیز همانند هر سازمانی دیگر به مثابه موجود زنده‌ای که برای پویایی و اثربخشی نیاز به تبیین صحیح مولفه‌های رفتاری در بعد سازمانی و تشکیلاتی دارد، انگیزش را به عنوان اثرگذارترین مولفه بر نوع رفتار انسان، در فهرست مولفه‌های موثر خود دارد که بررسی عوامل گوناگون موثر بر میزان این مولفه مهم (انگیزش) در سازمان‌های مردم‌نهاد شهرستان کاشان می‌تواند گام موثری در راستای مدیریت بهتر و موثرتر بر بحران‌های مختلف بوده و هدف اصلی از تالیف کتاب حاضر باشد.

تشکل‌های مردمی و سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند به گسترش فضای عمومی در جامعه کمک کنند، به جزیی از پارادایم توسعه در جامعه تبدیل شوند، فضای اعتماد عمومی در جامعه را گسترش دهند و به کوچک شدن دولت کمک نمایند. سازمان‌های مردم‌نهاد یکی از مهمترین نهادهایی هستند که در زمان وقوع حوادث غیرمترقبه، به ایفای نقش می‌پردازند. هدف اصلی کتاب حاضر بررسی عوامل موثر بر میزان انگیزش سازمان‌های مردمی شهرستان کاشان در همکاری با مدیریت بحران‌ها است. کتاب حاضر از آنجا که به دنبال شناخت بیشتر شرایط برای بهبود انگیزش کارکنان و در نهایت کسب مزیت رقابتی و به دست آوردن درک یا دانش لازم درباره انگیزش کارکنان است، یک پژوهش کاربردی محسوب می‌شود و از نظر روش، یک پژوهش میدانی و پیمایشی می‌باشد. جامعه مورد تحقیق در این کتاب، کارکنان سازمان‌های مردم‌نهاد شهرستان کاشان می‌باشند. با توجه به اینکه تعداد جامعه آماری حدود ۲۴۸ نفر می‌باشد ۱۵۱ نفر برای نمونه به روش تصادفی انتخاب شده‌اند و پرسشنامه پژوهش در بین آن‌ها توزیع شده است. به منظور اندازه‌گیری سطح انگیزش کارکنان سازمان‌های مردم‌نهاد از پرسشنامه استاندارد لورنس و جردن و به منظور بررسی عوامل موثر بر انگیزش کارکنان، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است که این پرسشنامه‌ها نیز بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای طراحی شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم افزار SPSS و از آزمون‌های کولموگروف اسمیرنوف، یو من ویتنی و مقایسه میانگین دو جامعه مستقل، کروسکال والیس و آنوا، و برای آزمون فرضیات پژوهش از آزمون‌های همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است. پس از پردازش داده‌ها توسط ابزارها و نرم‌افزارهای آماری، کلیه

فرضیات پژوهش تایید شدند. بنابراین می‌توان گفت کلیه عوامل شناخته شده، عدم ابهام شغلی، تنوع کاری، گروه کاری، سبک سرپرستی، خط مشی سازمانی، ترفیعات و نگرش کارکنان، با انگیزش سازمان‌های مردمی در همکاری با مدیریت بحران رابطه معنادار دارند.

شیوه سازماندهی کتاب حاضر به صورت زیر می‌باشد.

فصل اول: انگیزش

فصل دوم: نظریه‌های انگیزش

فصل سوم: نظریه شناختی اجتماعی

فصل چهارم: انگیزش شغلی

فصل پنجم: مدیریت بحران

فصل ششم: مدیریت بحران در زلزله شهر بم

فصل هفتم: سازمان‌های مردم نهاد

فصل هشتم: تحقیقات مرتبط با مدیریت بحران

فصل نهم: مطالعه موردی

فصل دهم: روش و ابزار

فصل یازدهم: یافته‌ها

فصل دوازدهم: جمع‌بندی

در پایان، بر خود لازم می‌دانم از همه عزیزانی که در مراحل گوناگون آماده‌سازی این کتاب من را یاری نموده‌اند، صمیمانه تقدیر و تشکر نمایم.

حجت اله ملکوتی شاد

پاییز ۱۳۹۹

از آنجا که سازمان‌های مردم‌نهاد برآمده از دل مردم هستند، در مواردی که جامعه با یک آسیب یا بحران جدی مثل حوادث غیرمترقبه، زلزله یا سیل رو برو می‌شود، می‌توانند ظرفیت‌هایی را از خود نشان دهند که شاید دولت نتواند آن ظرفیت‌ها را به‌منصه ظهور برساند. البته این به این معنی نیست که دولت در مواقع بحران و در زمانی که مردم به خدمت‌رسانی آن نیاز دارند به وظایف خود عمل نکنند. از آنجا که سازمان‌های مردم‌نهاد متشکل، مردمی و کوچک هستند، در بیشتر موارد از نوعی چابکی برخوردارند که می‌تواند بر میزان کارایی این سازمان‌ها در مواقع بحران بیافزاید. این در حالی است که نهادهای دولتی به دلیل بزرگی و پیچیدگی بوروکراتیک شاید نتوانند در شرایط حساسی چون وقوع سیل و زلزله چنین کارایی را از خود به‌نمایش بگذارند. از حدود ۴۰ نوع بلیه طبیعی، ۳۱ مورد در ایران و ۲۷ مورد در منطقه کاشان که منطقه مورد هدف کتاب حاضر می‌باشد حادث می‌گردد که در این میان سیل و زلزله بیشترین آمار حوادث طبیعی را به خود اختصاص داده است. موقعیت جغرافیایی و استراتژیکی شهرستان کاشان که با وجود صدها مرکز صنعتی، علمی، تحقیقاتی، تولیدی و تاریخی و ... در فلات مرکزی ایران واقع گردیده این منطقه را از هم‌از حیث سوانح غیرطبیعی و هم در زمره مناطق با خطر نسبی بالا قرار داده است. بر این اساس توجه به مقوله مدیریت حوادث و بحران‌های طبیعی و غیرطبیعی در این منطقه حساس، توجهی علمی، اقتصادی و منطقی پیدا می‌کند و لازم است محققان و کلیه کسانی که در زمینه شناسایی و تبیین پدیده‌های بحران‌زا و نحوه مقابله با آنها قلم‌فرسایی می‌نمایند توجه خود را به ابعاد مدیریت بحران در این منطقه معطوف نمایند.